

13. Піонерія України. 1917-1941 рр. Збірник (складач І. С. Вавілов). – К.: «Молодь», 1979.

14. Родимцев А. И. Гвардейцы стояли насмерь. – М.: Издательство ДОСААФ, 1969.

15. Родимцев А. И. Твои, Отечество сыны. – К.: Политиздат України, 1974.

16. Г. Л. Розанов, М. Ф. Юрьев, Н. Н. Яковлев. Новейшая история. Пособие для учителей. М., 1961.

17. Хосе Гарсия. Интернациональные бригады в Испании (1936-1938 гг.). – «Вопросы истории», 1956. №7.

18. Щербаков А. Д. Крылытым доверьте небо! (О дважды Герое Советского Союза С. И. Грицевце). – М.: Политиздат, 1976.

ЗЕМЛІ, «РУБІЖ» МІЖ МІСТЕЧКАМИ КОНОТОП І ПУТИВЛІ, ВЛАСНІСТЮ ЯКОГО НАРОДУ ВОНИ БУЛИ

Науковий працівник Конотопського краєзнавчого музею ім. О.М. Лазаревського Шульга В.І.

Протягом багатьох століть не зникають суперечки не тільки у літературі, а й на побутовому рівні, чиєю власністю були межові землі між Конотопом і Путивлем?!

Що ж говорять ті нечисельні старовинні документи, що збереглися до нашого часу? Це був кордон (ширина якого декілька кілометрів), «дике поле» між володіннями двох народів Українського (Русичів) і Російського (Московитів).

Німецький філософ Фрідріх Шеллінг: «Те, що живе у переказах, у міфах, колись існувало, і сучасному родові людському передував рід Богів». Старовинний переказ записаний у селі Малий Самбір Конотопського району від Шульга Івана Яковича (1928), про річку Малий Ромен, яку ще називають Сухим Роменом яка протікає через села: Соснівка, Малий Самбір, Великий Самбір, Дєптівка, Гайворон і у основній своїй течії у багатьох місцях перетворилася на болото.

Переказ відтворює часи міфологічні, і потверджує, що землі із-за яких велися суперечки, заселяли наші прадавні предки. «Колись Ромен був чистою і бігучою річкою, що на ньому ходили байдаки. Тоді жила там (село Соснівка) Пані з Сином. Син був такий гарний панич. Був він одного разу у гостях у Гайворонського Пана.

Ото як став він плисти на паромі додому, піднялася велика хвиля – пором і відірвало з мотузка. От він бачить, що лихо, узяв та й кинувся посеред річки з конем у воду з порому.

От Стара Мати, як почула це та так розгнівалася, що й Боже! Прокляла Ромен! А клятва та сльози материнські – звісно які.

От вони й стали сушити Ромен. Так з того часу і почала річка пересихати, а тепер вже зовсім стала болотом.

Уже перед самою смертю стара Мати сказала, що тоді буде чистою річка, такою, як була перш, як хлопець семиліток на коні, також семилітці, знайде у болоті очеретину: половинка якої золота, а половинка срібна та й вирве її; так вода і його, і коня його залле, а річка знову стане чистою і бігучою».

Цей стародавній переказ доносить до нас інформацію про часи міфологічні і потверджує, що на цих землях справіку проживали саме стародавні українці.

Про добу Київської Русі історик Михайло Грушевський у II томі «Історії України-Руси»(10), де наводить такі факти про наш край у XII столітті.

« На Полудню «Посейм'є» - землі по річці Сейму займали непевне, спірне становище між Чернігівщиною й Переяславщиною. За Олега Святославовича ( ) вони належали до Чернигова; потім, під час боротьби Всеволода Ольговича з стриєм за Чернигів Посейм'є забрав Мстислав ( ); і воно якийсь час лучилося за Переяславом; Всеволод відібрав собі його доперва 1136 року.

Тутешня людність тягнула більше, здається, до Переяслава, але Посейм'є таки зісталось при Чернигові. Воно й не дивно: Переяславське князівство було дуже слабе й довго зіставалось *bonum nullius*.»

Мабудь, ця місцевість до XVII століття представляла собою «пустку», яка розділяла Польські і Московські володіння.

Потім із суперечки, яка була у першій половині XVII століття, між Московитами і Поляками за «рубіж проміж Києва і Чернигова з Путивлем», видно, що увесь простір земель до Заходу від Путивля, поляки у кінці XVI століття, вважали за угіддя міщан далекого звідси Канева.

ОМ Лазаревський коментує: «тут на землях, що підходили «по самой Путивль», не було поселень Кацівських міщан, а були їх «уходи», на які приходили вони промишляти звіра і рибу. «Пустку» представляли собою землі до Півдня від річок Сейму і Остра; але до Півночі від цих рік, поселення без сумніву існували вже і до XVII століття.

У Путивльських «писцевих книгах 1628-29 років» описана межа «укольному» бортному «уходу Липицькому», що за рікою за Сеймом.

«Межа того Липицького «уходу» означена таким и урочищам и: « від болота Ісухи» по «устя» річки Єзуч та вгору Єзучем, а від верхів'я прямо через поля, по Синецьку дорогу; а Синецькою дорогою йдучи від Путивля, правою стороною по дубовий «колок», а від дубового «колка» йдучи Прилуцькою дорогою до городища Пустої Торговиці; і від дороги Прилуцької вгору болотом Торговицею, по верхів'я Куколчого «логу» та у низ Куколчим «логом» по річку Язучу і по болото Ісухи та вгору болотом Ісухам и правою стороною по «устя» Єзуча». Це – Східна частина Конотопського повіту – Липицьке бортне «ухожье».

1618 рік. Головний приплив населення на територію Ніжинського полку, вважається був внаслідок Деулінського перемир'я (1618р.), коли цю частину Сиверської землі у «Задніпровській Україні», Пясочинські, Оссолінські, Паци, Киселі та інші державні посадовці, поспішили випросити у короля

Південна частина полку складала перехід від «литви» до тих степів, які «литва» називала «Україною», а «Московити» - «черкасами»: «Литовські люди Конотопці» та «Черкаський городок Корибутів». (3).

Історичний склад місцевості Ніжинського полку XVI-XVII століть підтверджує про належність Конотопських земель до Гетьманщини, а не до Слобожанщини, як помилково вважають сьогодні, про це і говорить уривок із «Опису старої Малоросії» О. Лазаревського, як історичний документ місцевості, що складала Ніжинський полк.

Ділення Ніжинського полку на сотні.

У 1654 році у межах Ніжинського полку існувало біля 20-ти сотень: Конотопська, Попівська, Підлипенська,.... Названі у «Актах Юго-Западной России», X, (5)

«Конотопська сотня займала частину (побережжя річки Сейму і декілька незначних його приток, назви яких чи-то загубилися чи перейменувалися. В цих (приток) головна представляє собою - болото Гнилицю (сучасна Гнилиця є одно із старих русел Сейму), і слугувала Північним кордоном земель села Гути. Наступна за Гнилицею притока, називається на карті Сарнавщина, звичайно є це річка Єзуч, яка десь до Південного-Заходу від міста Конотопа зливалася з річкою Єзучем, колишньою притокою болота Ісухи. Західніше від Єзуча, у Сейм вливалася річка Куколка (стародавня назва Стрижень) через села

«Верьовку», Попівку, Шаповалівку і Соснівку. У річку Єзуч вливалася річка Липка, що протікала через села Підлипне і Сем'янівку».

При суперечці Польщі з «Московією» за Путивльський рубіж, між іншим збуджене було питання про те – кому повинна належати місцевість, яка складала сучасні Роменський і Конотопський повіти. На доказ того, що землі ці тягнуть, як належність Чернігова до Польщі, Польські «межові судді» показували «Московським межовим суддям» - «привілеї короля Казимира, старовинні, давні, на волость Роменську, що то землі королівської величності належали завжди до Чернігова. Та у ту ж пору перед межовими суддями, показували державці Українні привілеї короля Олександра на волость Торговицю, яка зараз пуста, і на річку Самбір (Малий Ромен)»

З цього уривка видно, що у кінці XV століття біля річки Самбора (Малий Ромен) існувала «волость Торговиця», яка на час суперечки за Путивльський рубіж (1638 р.) була вже «впусті».

Слід зауважити, що зникла вона разом з іншими Південно-Українськими поселеннями, у часи нашествия Менглі-Гирея, яке по-всьому, повторило Батієве спустошення серед Південно-Українських поселень...

Вже при визначенні Польсько-Московського кордону за Поляннівським договором (1634 рік), «Путивльський рубіж» проходив біля сучасного Конотопа був означений так: «від Куколчого «логу» прямо у верхів'я річки Сухого Романа, звідти до Дехановського городища (Чернігівщина)

«Та й цікава згадка Павла Алепського, що «село Корибутів складав останній рубіж землі козаків, а за ним уже не було (до Путивля) поселень; «лиш покинуті землі, розруха, і необроблені поля навкруги».

1. Беляєва «Про сторожову службу», М, 1846, стор.73
2. «Дворцові розряди», II, 899, 902, 908
3. «Опис Чернігівської Єпархії», книга 6, стор.74, 286
4. Лазаревський О. «Опис старої Малоросії», том II, Ніжинський полк, К., 1793, стор.209, 227, 230, 417, 427.
5. «Акти Південно-Західної Росії», X, стор.799.
6. «Путивльська Межова Книга», стор.183.
7. Лазаревський О. «Опис Чернігівської Єпархії», том III, Прилуцький полк, К., 1902, стор.292, 293.
8. «Чернігівські Губернські відомості», 1857 № 30.
9. «Документи про суперечності між Череповими і Київською Лаврою», Архів Чернігівської Казенної Палати № 34.

10. Грушевський М. «Історія України-Руси», том II, К., 1992, стор.320.

МІСТО КОНОТОП У XVII СТОЛІТТІ

Науковий співробітник Конотопського краєзнавчого музею ім. О.М. Лазаревського Несвідоміна Н.В.

Точна дата заснування Конотопа невідома. Але існує чимало вірогідних припущень, пов'язаних з виникненням міста і його назвою. Автор «Историко – статистического описания Черниговской епархии» Філарет Гумілевський висловлює припущення про те, що Конотоп існував ще до монголо-татарської навали на Київську Русь як прикордонне містечко Сіверського князівства. Коли орда Батия у 1239 направлялась до Києва, то один з її загонів зруйнував на своєму шляху всі населені місця, в тому числі і Конотоп.(4)

Але ця версія ще повністю вченими не доказана. За свідченням О. М. Лазаревського Конотоп заснований вслід за Полянським договором, тобто близько 1634 на Путивльському кордоні, який проходив біля «Куколчого логу», отже виходить недалеко від Конотопу. Конотоп був заснований у вигляді містечка, обнесеного з трьох сторін валом, який двома паралельними сторонами упирався в р. Єзуч, що складала четверту сторону. Таким чином, Конотоп був одним із тих прикордонних укріплених міст, які поляки побудували по лінії Путивльського рубежу.

Перший спогад про Конотоп відноситься до 1647. Відомий Освецим пише, що в серпні того року коронний канцлер Юрій Оссолинський їздив із Варшави на «Заднепріє» в Батурин, Конотоп і другі тамтешні свої маєтності. Можна припустити, що слідом за Деулинським перемир'ям з 1619 Оссолинському було віддане королем узбережжя Сейму біля кордону Московської держави для заселення і побудови тут міст, які б захищали державу. Таким чином і містами і являлись тут Батурин і Конотоп.

Заняті під поселення Конотопа землі до того належали путивлянину Никифору Яцину, якому взамін зайнятих для Конотопа земель, Оссолинський обіцяв дати Знобовську слободу і с.Студенок біля Глухова, але обіцянка ця не була виконана.(1) Після вигнання поляків Никифор Яцин став у Конотопі віднімати колишні свої землі. Суперечка, що виникла між конотопцями і Яциним розглядалась в